

Denken over de toekomst van gemeenten in coronatijden

15 juni 2020

Inleiding

De coronacrisis maakt denken over de toekomst nog ingewikkelder dan daarvoor. Gemeenten kunnen een aantal instrumenten gebruiken om meer houvast te krijgen om beleidsbeslissingen te nemen. Dat geldt op landelijk niveau bij de afweging tussen gezondheidsrisico's en maatschappelijke impact, maar ook op lokaal en regionaal niveau. Om de verwachte gevolgen van de coronacrisis in kaart te brengen hebben wij op 20 mei een [coronamonitor](#) gepubliceerd (met [bijlage](#)). Hierin hebben wij op basis van twee scenario's, onderling verschillend in diepte van de economische crisis, in kaart gebracht wat de gevolgen van de coronacrisis op korte, middellange en langere termijn kunnen zijn voor gemeenten en vereniging.

In deze notitie gaan we in op de belangrijkste vraagstukken op dit moment en op de waarde van scenario's, dashboards, monitors en onderzoeken. Dit is geen volledige opsomming. Op het [VNG-forum](#) en bij de praktijkvoorbeelden van [VNG Risicobeheer](#) zijn er meer te zien of te delen. Daarnaast is donderdag 18 juni de wekelijkse 'VNG-dialoog in coronatijd' gewijd aan scenario's: wat verwachten we nu en wat is het nut voor gemeenten? Het webinar is [hier](#) te bekijken en terug te zien.

1. Scenario's

Scenario's zijn toekomstvoorstellingen en kunnen door gemeenten worden gebruikt om op basis van (niet-beïnvloedbare) verwachtingen beslissingen te nemen en eventueel bij te sturen. Hieronder geven we drie voorbeelden waarin scenario's verschillend ingezet worden. Het Sioo schetst een breed plaatje van mogelijke ontwikkelingen, de MRA focust op economische ontwikkelingen. Gemeente Gouda heeft een praktisch excelbestand gemaakt waarin op basis van drie scenario's de mogelijke gevolgen in kaart kunnen worden gebracht.

Sioo

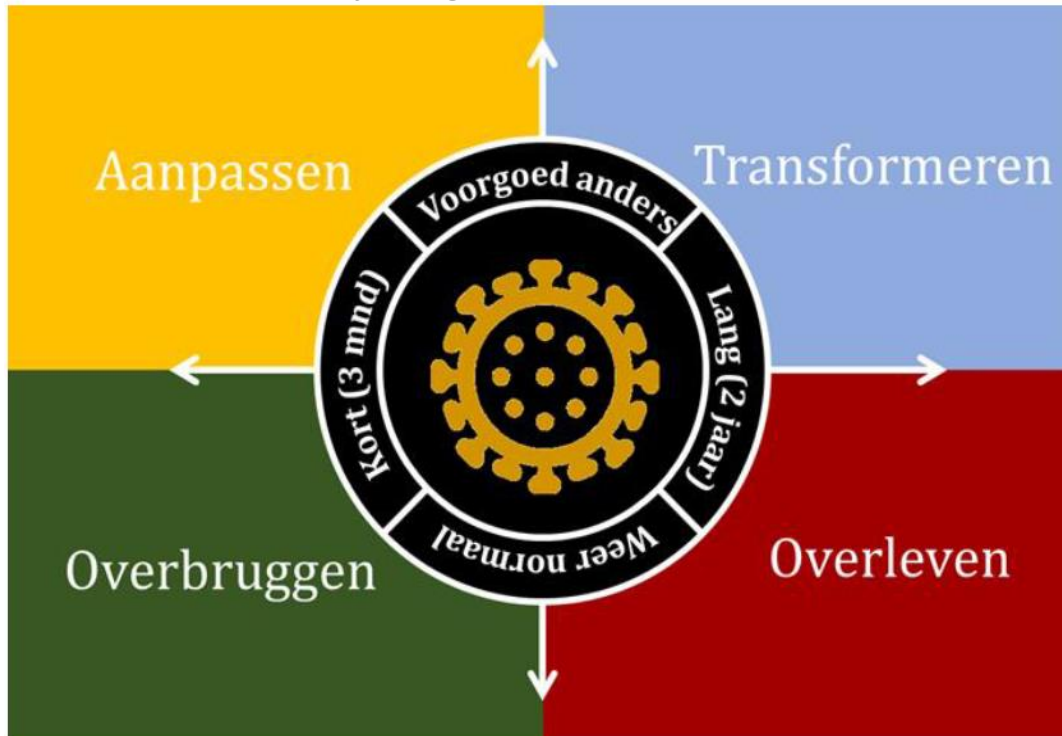
Het Sioo heeft [een essay](#) gepubliceerd over lokaal leiderschap in coronatijd, met name van gemeentesecretarissen, waarbij scenariodenken een belangrijke rol kan spelen.

Zij schrijven onder meer:

"Scenario's zijn mogelijke toekomstbeelden op basis van de grootste onzekerheden. Door de coronacrisis werd het leven zoals wij dat kenden, acuut onderbroken. Op verschillende vlakken is het een onzekere tijd. De onzekerheden lijken samen te hangen met de volgende twee vragen: hoe

lang gaat het duren voordat deze crisis over is? En hoe ziet ons post-corona leven er dan uit? Scenario's zijn een middel om onzekerheid te hanteren en proactief te kunnen handelen. Ze zijn echter als het weer: het is de context waar we weinig tot geen invloed op kunnen uitoefenen, maar die wel veel impact heeft op ons en waar we mee moeten omgaan of we dat nou willen of niet. Scenariodenken helpt ons mogelijkheden te zien om slim en wendbaar op die context in te spelen. Je kiest nooit een scenario, maar gebruikt ze allemaal om zo goed mogelijk voorbereid te zijn op wat mogelijk komen gaat."

Sioo onderscheidt in het essay de volgende scenario's:

Het volledige essay is te lezen op de website van de VNG: [link](#)

MRA / Groot-Amsterdam

De economie van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) wordt hard geraakt door de coronacrisis. Onderzoek van onderzoeksinstituut SEO laat 4 mogelijke scenario's zien voor de 32 gemeenten in de Metropoolregio Amsterdam en de 13 gemeenten in de zogenoemde Corop-regio Groot-Amsterdam. De scenario's zijn economisch georiënteerd en verschillen in de duur en gevolgen van de maatregelen en de tijd die nodig is voor de economie om terug te keren naar een normaal niveau van productie. Met een oplopende onzekerheid worden de scenario's gebruikt om per sector een schatting van de schade te maken.

Lees hier de hele rapportage: [link](#)

Gouda

De gemeente Gouda heeft een tool gemaakt om de financiële impact van de coronacrisis te bepalen. In de analyse zijn drie scenario's opgenomen, gekoppeld aan de duur van de coronamaatregelen.

De tool is te vinden op [deze pagina](#).

2. Dashboards

Via dashboards wordt geprobeerd om op basis van zo actueel mogelijke data te kunnen besturen. De Rijksoverheid heeft een [dashboard](#) dat nu alleen over gezondheidszorg gaat, maar waar waarschijnlijk ook andere data aan toegevoegd gaan worden in de toekomst. Ook de VNG en individuele gemeenten houden dashboards met de gevolgen van de coronacrisis. In dit hoofdstuk gaan we in op Waar staat je gemeente en het dashboard van Helmond.

Waarstaatjegemeente.nl

VNG Realisatie helpt gemeenten om uit de stortvloed aan beschikbare gegevens de juiste informatie te filteren en daarmee hun prestaties te verbeteren. Het dataplatform Waarstaatjegemeente bundelt, bewerkt en presenteert data van en over gemeenten voor iedereen. Op de site vindt u cijfers over alle 355 Nederlandse gemeenten op alle belangrijke beleidsterreinen. De 'dashboards' maken het makkelijk om gemeenten te vergelijken.

Verdieping van de eerdere coronamonitor van de VNG vindt -op gemeenteniveau- plaats via het speciale [corona-dashboard](#), dat continu verrijkt wordt. Die verrijking geldt zowel vraagarticulatie - aan welke data hebben gemeenten behoefte?- en duiding als het boven tafel krijgen van data op gemeentelijk-, buurt- of wijkniveau. Hiervoor werkt VNG Realisatie nauw samen met een aantal gemeentelijke *information officers* en het VNG-bureau.

Helmond

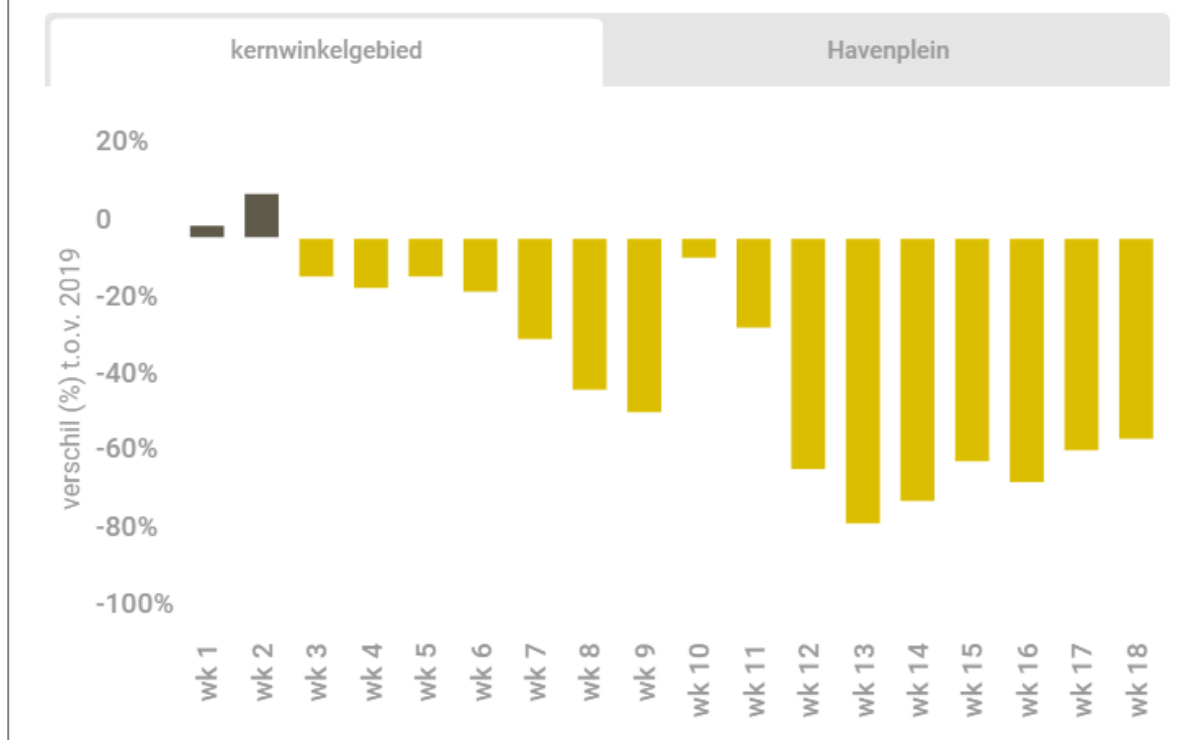
Helmond houdt met een maandelijks verschijnend dashboard de vinger aan de pols als het gaat om de effecten op het economisch, sociaal-cultureel en ecologisch kapitaal van Helmond.

Het dashboard zal zich door de tijd ontwikkelen omdat we steeds meer gaan meten en weten. Maar ook omdat mogelijk een aantal zaken/indicatoren, zoals gebruik van noodvoorzieningen, nu iets zegt, maar mogelijk over enkele maanden niet meer. Dan komen er mogelijk andere punten/indicatoren naar voren.

Een voorbeeld uit het dashboard (10 juni 2020): hoe ontwikkelt de drukte in het centrum van Helmond zich ten opzichte van 2019?

Drukke in het centrum t.o.v. 2019

Bron: Bureau RMC i.s.m. gemeente Helmond

Bekijk het dashboard [hier](#).

3. Bredere onderzoeken

Veel gemeenten voeren -vaak samen met kennisinstellingen- onderzoeken uit naar de gevolgen van de coronacrisis voor hun inwoners. Hoewel lokaal gericht kunnen deze ook interessant zijn voor andere gemeenten. Hier gaan we nader in op (provincie) Utrecht en Breda.

Utrecht

In het Kennisplatform Utrecht sociaal (één van de 15 [werkplaatsen sociaal domein](#)) werken gemeenten uit de provincie Utrecht, kennis- en onderwijsinstellingen en zorginstanties samen om kennis over het sociaal domein te vergroten en te verspreiden. Een nieuw in het leven geroepen coördinatiegroep '[Onderzoek maatschappelijke impact van de coronacrisis in de provincie Utrecht](#)' heeft drie doelstellingen:

- Zorgdragen voor toegankelijke informatieverschaffing;
- Faciliteren van netwerkverbinding tussen (onderzoeks)partijen onderling;
- Komen tot een prioriterende 'consensus-agenda'.

Naast een overzicht van lopend en afgerond onderzoek inventariseert het platform ook gewenst onderzoek.

Breda

Om zicht te krijgen op hoe de coronacrisis wordt ervaren door inwoners en ondernemers wordt hen door gemeente Breda regelmatig gevraagd hoe het met hen gaat en wat zij doen met de adviezen en maatregelen. Toekomstig beleid houdt rekening met deze uitkomsten. Daarnaast voert de gemeente ook regelmatig onderzoek uit naar de economische situatie in de stad. De uitkomsten van de onderzoeken worden op [deze pagina](#) verzameld.

4. Financiële overzichten

Veel gemeenten hebben tools ontwikkeld om laagdrempelig in kaart te brengen wat de financiële gevolgen van de coronacrisis kunnen zijn. Deze tools kunnen ook door andere gemeenten gebruikt worden.

Vlaardingen

Alle afdelingen in Vlaardingen brengen in kaart welke onderwerpen in financieel opzicht worden geraakt door de crisis. Het gaat om extra uitgaven, gedeerde inkomsten, of soms lagere uitgaven doordat zaken komen stil te vallen. De afdeling Financiën richt een administratie in om op deze onderdelen de financiële impact te kunnen volgen. Voor de onderdelen die lopen via verbonden partijen, vraagt de afdeling Financiën een maandelijkse rapportage. Aan de accounthouders van de gemeente is gevraagd dit te regelen met 'hun' gemeenschappelijke regeling.

De bestanden van Vlaardingen zijn op [deze pagina](#) te vinden.

Heerenveen

In Heerenveen is de gemeentelijke organisatie gevraagd om onderdelen te inventariseren met significante (financiële) impact op het bestuur, de uitvoering van beleid en de organisatie. Dit kunnen ook niet-financiële gevolgen zijn, bijvoorbeeld door het niet behalen van een inhoudelijke doelstelling. Dit kan wel leiden tot besparingen.

Het gaat om onder meer verhoogde uitgaven door de instroom van bijstandsgerechtigden, bijzondere bijstand. Of verlaagde inkomsten zoals tegenvallende grondverkoop, vertraging, minder heffingen en leges.

Het format van de inventarisatie die Heerenveen gebruikt is op [deze pagina](#) te vinden.

Zevenaar

De gemeente Zevenaar heeft een corona-risicoanalyse gemaakt om gevolgen en acties door de coronacrisis in kaart te brengen. In de hectiek van nu bestaat de neiging om ad hoc in te spelen op de actualiteit. Maar het is ook belangrijk om te anticiperen op de uitdagingen waar we de komende maanden voor komen te staan.

De analyse, inclusief een uitwerking per taakveld, is te vinden op [deze pagina](#).

Maassluis

In tegenstelling tot andere jaren presenteert de gemeente Maassluis een kadernota die is omgeven met grote financiële onzekerheden. Daarom wordt uitgebreid ingegaan op de nu bekende en verwachte effecten van het coronavirus. Op basis van de CPB-scenario's heeft het college indicatief per programma aangegeven waar extra kosten en gederfde inkomsten te verwachten zijn ([kadernota](#), vanaf p.7).

5. Meer informatie en contact

Voor meer informatie over het gebruik van scenario's kunt u contact opnemen met [VNG Risicobeheer](#).